

Hoofdstuk 2.8 Stânfries (21 OC)

bouwjaar 1917

bouwers J. Visser en A. Helder te Paterswolde

afmetingen 7.06 m x 3.01m

stamboeknummer 273

ex Meeuw, ex Geus, ex Roode Leeuw, ex Maria Magdalena

Bekende eigenaren:

1917 - 1927 A. Helder te Paterswolde

1927 - 1939 *G.J. Mulder te Groningen (Meeuw)(liet kajuit plaatsen) (kreeg in 1940 het nieuwe door Visser gebouwde scherpe zeiljacht Eureka)*

1940 - *H.Mulder te Wassenaar (neef van G.J. Mulder)(ligplaats te Warmond)*

1940 - Oudshoorn werf "het Fort" Warmond (Geus)

1940 - 1942 Mr. A.A. Aberson te Amsterdam

1942 - 1950 G.J. Willing te Bussum

1950 - 1958 E.J. Kuipers te Laren (Roode Leeuw)

1958 - 1964 H. Wiersma te Boskoop (Stânfries)

1964 - 1966 P.J. Pilon te Reeuwijk

1966 - 1973 W. Westerouen van Meeteren te Rotterdam (Maria Magdalena)

1973 - 1976 A.A. Zwamborn te Rottevalle

1976 - 1980 P. Steinhauer te Apeldoorn (Stânfries)

1980 - 2000 J.A. Diepraam te Amsterdam

2000 - 2007 H.Th. Peek (liet kajuit verwijderen door Pier Piersma te Heeg)

2007 - 2010 Erven Peek

2010 - Mevrouw Dorine Hoogendam – Peek

Bij het cursief gedrukte vond ik andere informatie als de heren Huitema en Vermeer geven.

Coll./ Bergsma. Stânfries foto genomen voor 1927.

1917 foto Kramer voor het clubhuis van DTP

1918 Foto Kramer met uitsnede uit oorspronkelijke foto (coll.Levert) Duidelijk is te zien hoe de mensen zich verhouden tot de grootte van de boot.

Foto Kramer 1918 uitsnede van oorspronkelijke foto coll. Levert . "Stânfries" . Ansicht werd tot circa 1950 verkocht. Bij de determinatie van R.C.E.G. Martens en Jaap Helder staan voor dit schip drie namen genoemd: Wildsang, Meeuw en Stânfries. De naam Wildsang ben ik verder nergens tegengekomen.

Dit schip is vooral in de beginjaren van het Stamboek een aantal jaren verward met de "Hou Moed", een erg gelijkend schip door Van der Zee gebouwd. Het schip is verbouwd geweest

met een teakhouten dek en kajuit. Inmiddels vaart ze weer teruggedestaureerd als volwaardig Fries jacht. Het heeft lang geduurd voordat duidelijk werd dat haar oorsprong bij het Paterswoldsemeer lag.

Net als bij veel Friese jachten met ongeveer dezelfde afmetingen is er in het verleden vaak een kajuit geplaatst. Het schip kreeg dan het voorkomen van een kleine boeier. Om ruimte in het schip te krijgen moest het dek dan verhoogd worden. Een zware ingreep want hiervoor was ook nodig dat het mastdoft omhoog gebracht werd. Ook de bedelbalk moest in dat geval verwijderd worden. Traditioneel ligt het voordek en het mastdoft van een tjotter en Fries jacht diep in het schip. Op het losse uitneembare voordek kun je dan erg beschut liggen.

Slechts twee, door Lantinga uit IJlst, gebouwde Friese jachten hebben vanaf de bouw een hoog liggend dicht voordek zoals ook bij een boeier voorkomt (de Jansje Maria uit 1941 en de Bestevaer uit 1953). Deze twee schepen hebben zodoende geen bedelbalk.

Ansicht uit circa 1975 voor de werf van Pier Piersma in Heeg. Het scheepje rechts is de Stânfries nog met verhoogd teakhouten dek en een teakhouten kajuit. Inmiddels vaart ze al weer jaren rond als volwaardig Fries jacht, met een laag voordek en zonder kajuit. Zie het opvallend hekje op het voorschip. scan GTC.

Bij alle misverstanden en onduidelijkheden die er rond de Stânfries bestonden, kwam ik er nog een heel onverwachte tegen. Albert Helder (1943) vertelde me dat dit schip gebouwd is op de werf van Helder en niet, zoals door anderen beschreven, op de werf van Visser. Dat de

invloeden van Visser aanwezig zijn, is niet vreemd. Van oorsprong bestond Albert Helder sr. zijn bestaan uit verveningswerkzaamheden, visserij, het boerenbedrijf, gastenvaren of een mix ervan. Deze Albert was daarnaast ook nog medewerker op de werf van Visser. Zelf zal hij allicht mee hebben helpen bouwen aan de andere door Visser gebouwde jachten. Dat hij zelf ook nog opdrachtgever voor de bouw van deze schepen was is niet meer uit te leggen of te verklaren. Niet anders dan dat een boedelverdeling van Jacob Helder in 1901 misschien een rol heeft gespeeld en Albert van de nodige financiële middelen heeft voorzien. Van enig archiefmateriaal, dat hier duidelijkheid over zou kunnen verschaffen is bij de nazaten van Albert Helder niets meer aanwezig. Onderlinge familiebanden tussen de Helders en de Vissers vervagen daarnaast ook nog eens een en ander.

Als bijzonderheid wist Albert Helder jr. uit overlevering te vermelden, dat op het schip een mast van 13 meter stond. Van alle jachten op het Paterswoldsemeer had de Stânfries de langste mast. En ook bij dit schip is tijdens de bouw al nagestreefd een op de Vliegende Hollander (Argo) gelijkend schip te bouwen. De bouwer is er zeker in geslaagd velen op een verkeerd been te zetten toen er geprobeerd werd in de jaren rond 1950 de ware bouwer van het schip te benoemen.

Tijdens de bouw in de winter van 1917-1918 is er anderhalve meter verhoging van het waterpeil in het Paterswoldsemeer geweest. Uit overlevering van Jaap Helder sr. wist Leo Heijne te vertellen dat de nog niet te water gelaten Stanfries toen op de bouwplaats is gaan drijven. Er is blijvend zichtbare schade ontstaan, doordat het klem kwam te zitten onder de spanten van de bouwloods.

Inmiddels hebben de restauraties van Pier Piersma uit Heeg deze schade volledig aan het zicht onttrokken. Navraag leerde dat het hem niet was opgevallen. Op voordracht van Pier Piersma is dit schip weer terug gerestaureerd tot Fries jacht. Tijdens deze restauratie is ook het lateraaloppervlak aangepast. Het roer is onder water korter gemaakt. Ook zijn de smalle niet originele zwaarden vervangen door het gebruikelijke brede model. De mast is nog steeds die, die er ook al opstond toen ze als boeier rond voer. Met een totale lengte van 11,5 meter is ze 1,5 meter korter als in haar eerste leven als Fries jacht.

De heer Peek die in 2000 eigenaar werd van dit schip, was jachtmakelaar. Gedurende zijn hele leven heeft hij een heel scala aan boten en jachten gehad. De grootste was een zusterschip van de Flyer, het schip waarmee van Rietschoten de "Round the World Race" op zijn naam zette. Toen de heer Peek aan zijn gezin voorlegde, dat hij het voornemen had voor zich zelf een rond jacht aan te schaffen, was er de keuze een nieuwe te laten bouwen, of de Stânfries te laten restaureren. Het laatste is gebeurd. Volgens zijn dochter was dit het enige schip waarmee hij een emotionele band had.

Het schip wijkt enigszins af van de andere nog bestaande door Visser gebouwde schepen. Het is volumineuzer en misschien tegelijkertijd eleganter gebouwd. Misschien is er meer gekeken naar de "Vliegende Hollander". Albert Helder is lang genoeg eigenaar van de "Vliegende Hollander" geweest om de verhoudingen van dit schip op zijn netvlies te hebben gehad. De hand van Albert Helder zal veel nadrukkelijker in dit schip aanwezig zijn dan die van Jan Visser. Is de Stanfries gebouwd als opvolger en vervanger van de "Vliegende Hollander"? Wanneer de overleveringen binnen de familie Helder kloppen, dan heeft het daar wel alle schijn van. (zie hiervoor het hoofdstuk 2.1. Argo).

In de monografie van Huitema valt te lezen dat de bouw van de Stânfries zo'n drie jaar heeft geduurd. Gebrek aan hout was er de oorzaak van. Mogelijk was dit te wijten aan de eerste wereldoorlog.

"Kapitein" Mulder (1879 - 1954) en de Stanfries 1927 -1936

Ger Mulder kleinzoon van Gerrit Mulder (oud eigenaar van de Stanfries) heeft de volgende herinneringen aan zijn opa en zijn Stanfries:

Opa Gerrit Mulder (* 1879) was kapitein-eigenaar van de schoener Oceaan, die in mei 1915 bij Land's End zink na een aanvaring in mist met een stoomschip.

Zijn echtgenote, mijn vaders moeder, verdronk hierbij. Omdat het oorlog was bleef opa aan de wal, maar zijn zeilershart stond open.

DTP was nog jong (ik meen opgericht in 1911) en kon wel leden en ervaring gebruiken. Opa kocht een W-Klasser en zeilde tegen o.a. de heren Niemeijer en Penon wedstrijden op het meer en in Friesland. Later kreeg hij de door ik meen Visser gebouwde streep 9 Fortuna, het oude 30 kwadraat type.

Opa heeft tot zijn dood in 1954 gezeild en stond bekend als 'kapitein Mulder'.

Mijn vader is 25 jaar secretaris van DTP geweest en volgde Niemeijer op als voorzitter. Mijn vader werd weer opgevolgd door Arend van Calcar.

Wanneer opa de Stânfries heeft gekocht en van wie weet ik niet; ik vermoed dat dat begin dertiger jaren was en dat hij geriefelijker met zijn kajuitboot wilde trekken in plaats van in een open boot. Hij liet er bij Visser een kajuit op zetten, gaf de boeier de naam "Meeuw" en voer er vervolgens mee over de Wadden naar Duitsland, en verder

natuurlijk naar Friesland. Van deze boot heb ik een paar foto's, maar voornamelijk met 'veel volk aan boord' zoals ik me dat herinner. Ik moet ze in de albums gaan zoeken. Opa heeft met de boot gevaren tot 1940 toen hij bij Visser de kajuitzeilboot Eureka liet bouwen van 8,50 meter, vrijwel identiek aan de boten van Niemeijer (Paraat) en Ibelings (die naam ben ik vergeten). Ik denk dat hij de Meeuw toen bij Visser heeft ingeruild. De verdere historie van de boeier heb ik niet gevolgd.

Jan van der Baan, bekend amateurschilder en lid van DTP, heeft van de Meeuw een schilderij gemaakt dat bij mij thuis hangt. De houding van opa Mulder is perfect getekend.

Schilderij van de Meeuw. Gesigneerd Jan van der Baan 1939. Foto GTC Jan Lucas van der Baan (1912-1990) Was tekenleraar en beeldend kunstenaar. Hij had zich aangesloten bij de Ploeg. Veel van zijn werken (schilderijen, litho's, zeefdrukken ed.) zijn gemaakt aan bij op en om het water. (zie ook: www.janvanderbaan.nl).

Bij de opmerking wanneer "opa Mulder" de Stânfries gekocht heeft, moet een kanttekening worden geplaatst. In een familiealbum van de familie Mulder komt een gedateerde foto uit 1927 voor met een bijzondere foto van de Stânfries nog als open jacht. Waarschijnlijk was Mulder in dat jaar al eigenaar van de Stânfries. Vermeer noemt andere jaartallen.

Stânfries. Voorstudie en eindresultaat door Wim Vaarzon Morel coll. Hoogendam foto GTC. Wim Vaarzon Morel is telg uit een kunstschildersgeslacht. Zelf is hij geboren in 1931. Hij is vooral bekend van zijn aquarellen die hij maakt van paarden voornamelijk op paardenmarkten. Van 1962 tot 1984 was hij vervolgens lector, hoogleraar en directielid van de Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Coll.Hoogendam

Stânfries. Collectie Mulder gedateerd 1927. Foto J.G.Mulder. Oud secretaris en oud voorzitter van DTP, J.G.Mulder fotografeerde veelal personen. Ook zijn er de nodige foto's van plezier- en beroepsvaartuigen. Aan de hand van zijn bewaard gebleven albums kunnen de nodige dateringen gegeven worden. Welke kinderen op deze foto afgebeeld staan is onbekend. J.G. Mulder was zoon van "kapitein Mulder".

Latere foto's uit deze albums laten de Stânfries met kajuit zien. Op het Paterswoldsemeer maar ook in Duisland en op het wad. Een schroefraam of buitenboordmotor zijn niet zichtbaar. Dat wadden tochten niet werden geschuwd, is met het zeevarende verleden van opa Mulder niet vreemd. Misschien is het wel dank zij hem zo geweest dat er bij DTP al heel vroeg al tochten naar het Duitse Waddeneiland Borkum werden georganiseerd.

Meeuw. Foto links boven coll. Bergsma genomen in noord-Duitsland onderweg naar de Weser (1935). Foto links onder coll. Mulder. Foto rechts coll. Mulder Drooggevalen juni 1935. Deze reis werd gemaakt samen met de boot van de familie Bergsma. Aan bakboordzijde achter werd een buitenboord motor op een steun gevoerd.

Hoewel niet van iedere foto onomstotelijk vaststaat dat ze op het Paterswoldsemeer zijn genomen, bestaan er de nodige met vooral veel “volk” aan boord. Zowel zeilend als stil liggend. Onderstaand een foto waarvan de randen weggesneden zijn, maar die een goed overzicht geeft van de zeilende Stânfries.

Meeuw Coll. Mulder foto 1932 Met dames aan boord. Uitsnede van een iets grotere foto.

Meeuw Coll Mulder links 1932 wederom met dames aan boord, rechts met veel meer volk in 1934.

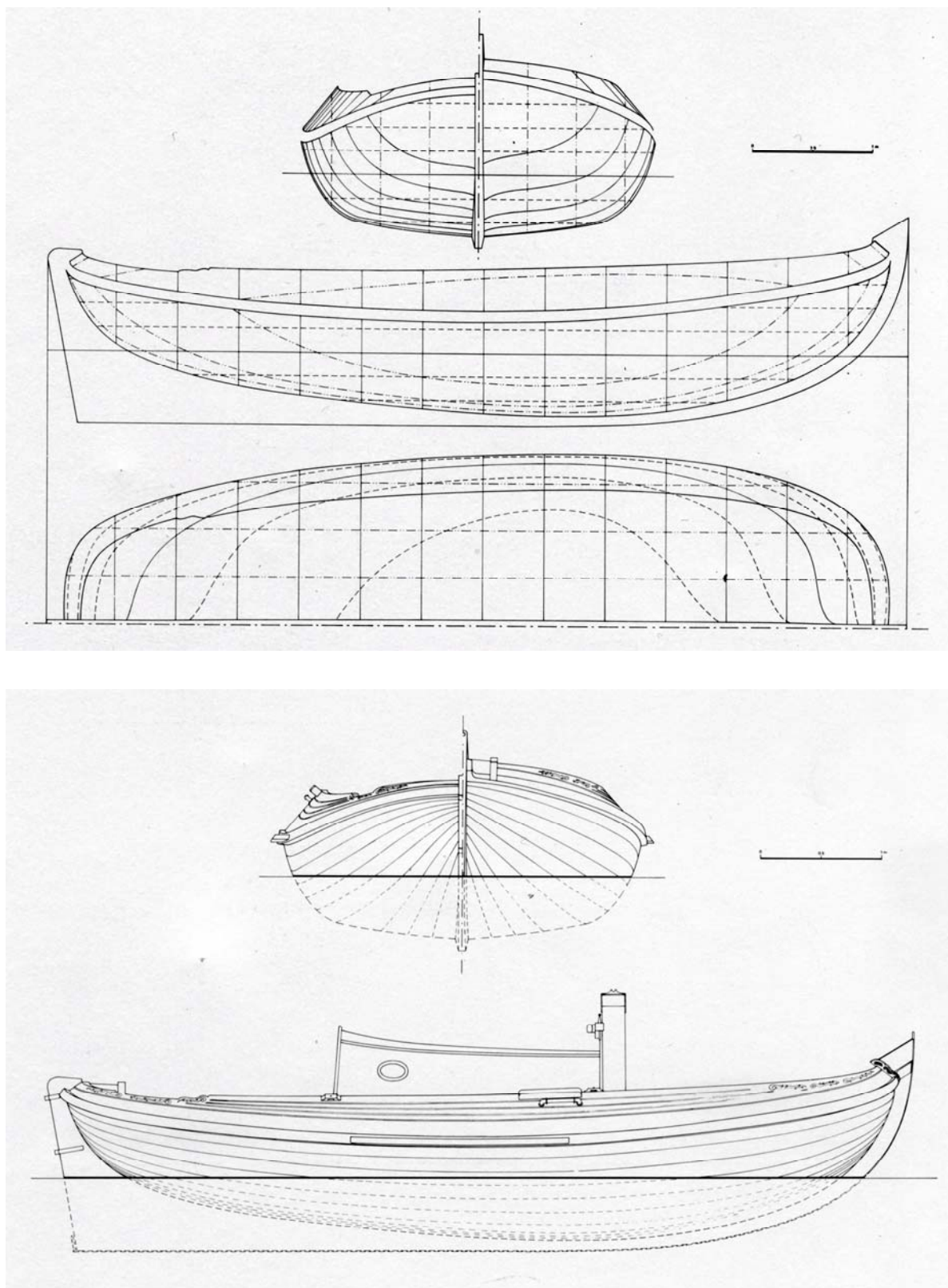

10 x foto GTC oktober 2010 Heel opvallend aan dit schip zijn het fraai vormgegeven voor- en achterschip. Het snijwerk is minder uitbundig dan bij de andere in deze monografie beschreven schepen. Het huidige tuig is veel kleiner dan het oorspronkelijke uit 1917.

Samen met bovenstaande foto's heeft Albert Helder jr. een korte film gemaakt van dit Friese jacht dat waaraan ook zijn opa heeft meegebouwd. De film maakt onderdeel uit van dit document.

Dit grote Friese jacht is opgemeten en daarna getekend door de heer Dr. Ir. J. Vermeer. Op de tekeningen die hij maakte, staat nog de kajuit getekend waarmee het schip een groot aantal jaren heeft rond gevaren. Gelukkig is deze verandering weer teruggerepareerd. De spantdoorsnede is rond, met een piek in het voorschip.

Lijnenplan en aanzichttekening getekend door Dr.Ir. J.Vermeer De transparanten ervan worden bewaard in de collectie van het Fries scheepvaartmuseum in Sneek. Opvallend is de extra hoge mastkoker die nodig was toen de Stânfries rondvoer als boeier. Dit was nodig om de knecht en het scharnierpunt van de mast boven de kajuit te krijgen. Bij de restauratie terug naar Fries jacht, is deze constructie ook weer origineel gemaakt met een laag liggend mastdoft en een lagere mastkoker. De originele tekeningen zijn getekend op schaal 1:10.

Tenslotte nog een foto genomen vanaf de “vuurtoren” “Lange Jaap” van het paviljoen de Twee Provinciën in het midden van de jaren dertig van de 20^e eeuw. Centraal op de foto de “Meeuw”.

coll. Bergsma